

УДК 378.011.3-051:62

Литвин А. Ф.

ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті проведений аналіз науково-педагогічних джерел, в яких висвітлюється зміст технологічної культури майбутніх учителів загально-технічних дисциплін. Звернено увагу на технологічну культуру та її значення для діяльності вчителя загально-технічних дисциплін. Наведено шляхи підвищення рівня технологічної культури. Показано функції технологічної культури, що допомагають розв'язувати педагогічні завдання. Запропоновано розглядати технологічну культуру як складову професійної освіти. Доцільність використання технологічної культури у педагогічній діяльності, для вирішення постійно оточуючих проблем.

Встановлено, що технологічна культура забезпечує ефективну організацію навчального процесу, та дійсно являється четвертою універсальною культурою, забезпечує всебічний розвиток особистості, що для високого рівня технологічної культури потрібно вміти використовувати та правильно підбирати методи навчання розробляючи при цьому власну педагогічну технологію.

Ключові слова: технологічна культура, культура, загально-технічні дисципліни, модальність, зміст, діяльність, рівень, знання, уміння, навички.

Постановка проблеми. Сучасні європейські соціально-економічні зміни, що проходять у суспільстві, висувають на перший план проблеми модернізації системи вищої освіти, забезпечення якості та ефективності навчання, технологізації освіти.

Поняття "технологія", "технологічний підхід" набули поширення у кінці ХХ на початку ХХІ ст. Сьогодні істотно змінилися зміст і сфера застосування поняття "технологія". Воно охоплює в даний час як матеріальний, духовний, так і соціальний аспект людської діяльності. Технологія вивчає засоби і методи цих перетворень.

Отже, можна визначити технологію як галузь знань, методів і засобів, що використовуються для оптимального застосування і перетворення матерії (матеріалів), енергії та інформації за певним планом, або алгоритмом для задоволення потреб людини і суспільства.

В сучасній науковій літературі сформувалося уявлення про технологію не тільки як засобу і методу, а й як процесу активної цілеспрямованої діяльності суб'єкта, в якій реалізуються творчі можливості людини в її ставленні до світу – природи, культури і відтворюються суто людські відносини, а також умови людської діяльності. Сьогодні формується штучний світ людської життєдіяльності, в якому вплив людини на природу, суспільство, культуру стає все більш технологічним. Останнє проявляється як жорстка обумовленість структури людського ставлення до об'єкта діяльності-природи, людини, культури – практичними цілями людини, як жорстка послідовність операцій діяльності людини.

Технологічна культура, будучи одним з типів універсальної культури, впливає на всі сторони життя людини і суспільства. Вона формує технологічний світогляд, в основі якого лежить система технологічних поглядів на природу, суспільство і людину. Складовою частиною її є технологічне мислення, пов'язане з узагальненим відображенням індивідом науково-технологічного середовища та розумової здатності до перетворювальної діяльності.

Отже, технологічна культура впливає на завдання і зміст сучасної освіти. У той же час у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, особливо вчителів, формування технологічної культури та готовності до перетворювальної діяльності є нагальною потребою часу.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Зміст технологічної культури в процесі навчання у вищому закладі освіти став предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних учених (В. Аниськіна [1], М. Каган [2], А. Коваленко [3], М. Левіна [4], В. Лоли, В. Симоненко [5], І. Яковенко [6] та ін.). Проте, недостатньо висвітленим у науковому та науково-методичному аспекті залишається формування технологічної культури майбутніх учителів загально-технічних дисциплін як важливої умови розвитку їх педагогічної майстерності.

Метою даної статті – дослідження змісту технологічної культури майбутніх учителів загально-технічних дисциплін вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні перед вищою освітою стоять грандіозні завдання, що вимагають її радикального перетворення та оновлення з урахуванням масштабів і темпів прогресу сучасної цивілізації, в якій освіта виступає як найважливіший компонент культурного і соціального

розвитку людини, націй. Культура – це невід’ємна частина людського життя, бо сприяє його організації. Розглянемо сутність поняття "технологічна культура вчителя".

Так, В. Аніська технологічну культуру вчителя визначає як вміння адекватно використовувати набір технологій педагогічної діяльності, що охоплює: технології інформаційно-орієнтаційної діяльності, технології повідомлення навчальної інформації, технології контрольної-оціночної діяльності [1, с. 145]. Отже, автор вважає за доцільне використання у педагогічній діяльності цілого комплексу технологій. М. Левіна вважає, що під технологічною культурою педагога слід розуміти оволодіння логікою професійної поведінки вчителя, досвідом креативної діяльності, способами організації технологічних процесів, їх адаптацією щодо цілей гуманізації та гуманітаризації освіти. Особливого значення при цьому науковець надає технологічній освіті майбутнього учителя, виявленню й обґрунтуванню технологічних прийомів підготовки студентів до професійно мобільної педагогічної діяльності, акцентуючи увагу на формуванні у них творчої активності та ініціативи, рефлексії освітніх потреб, оволодінні загальною та професійною культурою [4, с. 272]. В узагальненому вигляді технологічну культуру (як одну з універсальних культур), на думку В. Симоненко, можна представити як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва, що і дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем [5, с. 190].

Отже, під технологічною культурою сучасні науковці (В. Аніська, М. Левіна, В. Симоненко та ін.) розуміють вміння використовувати набір технологій, оволодіння логікою професійної поведінки в житті, рівень розвитку перетворювальної діяльності тощо. Вчені вказують на важливість технологічної освіти та гармонійної взаємодії з природою, суспільством і середовищем у процесі формування технологічної культури особистості. У нашому дослідженні *технологічна культура педагога* представлена як частина універсального поняття культури, яке допомагає майбутньому вчителю розв’язувати та вирішувати технічні, технологічні, соціальні та педагогічні проблеми, що постають перед ним під час постійного самостійного розвитку та вдосконалення освітнього процесу.

Таким чином, під *змістом технологічної культури учителя загально-технологічних дисциплін* розуміємо систему знань, умінь і досвіду професійно-педагогічної діяльності, яка забезпечує ефективну організацію навчально-виробничого процесу в школах. Зміст технологічної культури учителів загально-технологічних дисциплін охоплює всі напрями їхньої професійно-педагогічної діяльності.

А. Коваленко виділяє такі основні функції технологічної культури як гносеологічну, світоглядну, освітню, інформаційну, креативну, що відображають аспекти вирішення майбутнім учителем педагогічних завдань:

– *гносеологічна функція* спрямована на пізнання педагогічного процесу як об’єкта його конструювання, забезпечуючи цілісне уявлення про технологічну діяльність, що включає знання основних технологічних процесів і закономірностей;

– *світоглядна функція* орієнтує студента на вироблення власної позиції, ціннісного ставлення до об’єктів освітнього середовища;

– *освітня функція* реалізується у педагогічній діяльності як отримання студентом системи знань, умінь і навичок. Вона обумовлена низкою факторів: рівнем професійної підготовки майбутнього вчителя, що включає спеціальну, дидактичну, технологічну та методичну підготовку; рівнем готовності і вмотивованості студентів до оволодіння знаннями, їх індивідуально-психологічними особливостями; наявністю необхідної матеріально-технічної бази;

– *інформаційна функція* визначається уявленнями майбутнього вчителя про необхідні зв’язки для взаємодії всіх компонентів технологічної культури й проявляється в його вміннях користуватися педагогічною інформацією у процесі активного пошуку нових педагогічних технологій в освіті. Ця функція включає в себе мотиваційну та практичну готовність до аналізу інформаційної ситуації у сфері власної діяльності;

– *креативна функція* розглядає діяльність майбутнього вчителя за оригінальним вирішенням педагогічних завдань. Цінності педагогічної діяльності, технологія їх втілення в навчально-виховному процесі стають фактором формування особистості лише в умовах творчо організованої діяльності. Отже, автор за допомогою функцій (*гносеологічна, світоглядна, освітня, інформаційна, креативна*) дає змогу більш обширно розглянути та зрозуміти зміст технологічної культури та шляхи її формування у студентів [3, с. 75-79].

Тепер зупинимось на розгляді модулів існування культури. М. Каган виділив три модулі існування культури. Перша модальність культури, тобто форма її буття, – це придбані протягом життя якості людини: його потреби, здатності й уміння, знання, цінності й ідеали, відносини до інших людей і до самого себе. Друга – засоби людської діяльності, у яких реалізуються названі культурні якості людини як суб’єкта діяльності. Третя модальність культури – матеріалізовані плоди цієї діяльності, так названа "друга природа", створювана їм як штучне середовище його перебування (*матеріальна, духовна й художня*). Автор підкреслює, що в першій модальності культури важливу роль грають технологічні знання й уміння людини. Технологія як наука про перетворювальну діяльність визначає другу й третю

форми буття культури – матеріалізовані плоди людської діяльності й створене їм штучне середовище перебування [2, с. 448].

Практично будь-яка діяльність людини – технологічна, тому що носить перетворюючий характер (*матеріальних і нематеріальних об'єктів*), відрізняється проблемністю і результативністю. Саме перетворюючий характер діяльності людини, його прагнення до удосконалення навколишнього середовища і є проявом технологічної культури, що у свою чергу, є частиною універсальної культури. Так, І. Яковенко розглядає культуру як самоорганізуючий пакет поза біологічних програм людської діяльності, що наведений як в ідеальній формі, так і в сумі результатів цієї діяльності [6, с. 117-148]. В. Лола стверджує, що технологічна культура – це культура ХХІ століття і вона є четвертим етапом універсальної культури. Отже, автор наполягає на тому, що технологічна культура є новою та невід'ємною частиною в розвитку технологічної освіти сьогодення.

Розвиток технологічної культури учителів загально технічних дисциплін розглядаємо як цілісний процес особистісного та професійного зростання, подальший розвиток його професіоналізму, який сприяє успіху в процесі професійно-педагогічної діяльності. Технологічну культуру вчителя загально технічних дисциплін визначаємо як складову професійної освіти, в структуру якої входять знання основ педагогіки і психології, професії, навчальної дисципліни, методик їх вивчення; вміння синтезувати наукове знання, відбирати та структурувати зміст освіти, аналізувати професійно-педагогічні ситуації, розв'язувати педагогічні та виробничі завдання.

Для того, щоб рівень технологічної культури майбутніх учителів загально технічних дисциплін був високим, їм необхідно оволодівати науковою теорією, системою знань щодо закономірностей розвитку технологічної культури, основами навчання, вивчення виробничих процесів, відповідною технічною і технологічною термінологією; виявляти гнучкість при виборі та використанні методів і засобів навчання; вміти моделювати свої професійні дії, розробляючи при цьому свою власну педагогічну технологію.

Рефлексивні вміння мають місце при здійсненні педагогом контрольно-оцінної діяльності, спрямованої на себе, на осмислення і аналіз власних дій. Для педагога важливо встановити рівень результативності (позитивної чи негативної) власної діяльності. Рефлексія як складова технологічної культури формує рефлексивні механізми самосвідомості, які забезпечують психологічну готовність учителя до ефективної творчої реалізації своєї внутрішньої сутності. Також завдяки технологічно організованій освіті в поєднанні з посиленою технологічною підготовкою педагога-технолога, технологічна культура сприятиме підтримці його інтелектуального розвитку, що й прискорить процес гуманізації освіти, формування технологічної культури у педагогів і, як наслідок, в учнів.

Отже, перехід на якісно новий рівень життя та функціонування в технологічно й інформаційно насиченому світі неможливий без здійснення освіти, парадигмою якої є технологічна культура. В умовах формування інформаційно-технологічного суспільства та підготовки вчителя нової генерації особливого значення набуває проблема змісту технологічної культури майбутнього вчителя загально-технічних дисциплін.

Висновки. В даний час технологічний етап розвитку суспільства покликаний встановити пріоритет способу над результатом діяльності. Тому суспільству необхідно комплексно підходити до вибору способів (*включаючи матеріальні та інтелектуальні засоби*) своєї діяльності з маси альтернативних варіантів і до оцінки її результатів. Основною ж метою діяльності людей стає необхідність використання технологічних можливостей людини для свого обслуговування. Зміна соціального, економічного та культурного життя нашого суспільства повинна стимулювати розвиток людини. Складовими технологічної культури учителів загально-технічних дисциплін, що сприяють їх професійно-педагогічному зростанню і розвитку педагогічної майстерності, є: вміння проектувати навчальний процес, розробляти методики виробничого навчання; запроваджувати сучасні педагогічні, інноваційні та виробничі технології, здатність до творчого саморозвитку, самоактуалізації; забезпечення високого рівня професійної компетентності суб'єктів навчальної діяльності.

В сучасних умовах виникає першорядна необхідність підготовки не педагога-виконавця, який вміє діяти заздалегідь за даними технологіями, а педагога-технолога-аналітика, який вміє створювати технології, пристосовуючись до нових умов у постійно змінному світі. Отже, зміст технологічної культури учителів загально технічних дисциплін враховує всі напрями їхньої професійно-педагогічної діяльності, спрямовані на розвиток технологічних професійних здібностей особистості учнів школи.

Використані джерела

1. Аниськин В. М. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики / В. М. Аниськин // Вісник ОДУ. – 2003. – № 4. – С.144-145.
2. Каган М. С. Философия культуры. Становление и развитие / М. С. Каган. – СПб.: Лань, 1998. – 448 с.
3. Коваленко А.В. Технологічна культура майбутніх учителів іноземної мови / А.В. Коваленко // Вища освіта сьогодні. – 2008. – № 3. – С. 75-79.

4. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования: учеб. пособие / М. М. Левина. – М. : Изд. центр "Академия", 2001. – 272 с.
5. Симоненко В. Д. Технологизация и инновационность образования как стратегический фактор промышленного подъема в региональных условиях / В. Д. Симоненко. – М. : Рос. экон. акад, 2001. – 190 с.
6. Яковенко И. Г. Человек и культура: диалектика взаимодействия (к постановке проблемы) // Пространства жизни субъекта: Единство и многомерность субъектнообразующей социальной эволюции / [отв. ред. Э.В. Сайко]. – М.: Наука, 2004. – С. 117 – 148.

Львун А.

TECHNOLOGICAL CULTURE ESSENCE FOR FUTURE TEACHERS IN GENERAL TECHNICAL DISCIPLINES

The article analyzes the scientific and pedagogical sources which highlights content technological culture of future teachers of general technical disciplines. Attention is paid to the technological culture and its importance for the teacher of general technical disciplines. The paper shows us the ways of improving the level of technological culture. Here is given the features of technological culture that helps to solve educational problems. The article proposes to consider a technological culture as a part of vocational education.

The feasibility of a technological culture in pedagogical activity, to address the ever-surrounding problems. It is established that technological culture provides the effective organization of the educational process, and indeed is the fourth universal culture, provides a comprehensive development of the personality, for a high level of technological culture we need to be able to use and correctly select methods of teaching while developing their own pedagogical technology. The use of technological culture will accelerate the process of humanization of education teachers and students. The technological culture of the teacher is presented as part of the universal concept of culture, which helps teachers to tackle and solve technical, technological, social and pedagogical problems that face him during constant self-development and improvement of the educational process. The content of the technological culture of teachers of General technical disciplines takes into account all areas of their professional pedagogical activity, aimed at the technological development of the professional abilities of individual students. Society needs a comprehensive approach to the selection of methods (including tangible and intellectual assets) of their activities from the mass of alternatives and the evaluation of its results.

Arises the imperative preparation of the teacher-technologist-analyst, able to create technologies, adapting to new conditions in a constantly changing world.

Key words: *technological culture, culture, general technical disciplines, modality, content, activities, level, knowledge, abilities, skills.*

Стаття надійшла до редакції 04.02.2016